

Aan de Minister van Infrastructuur & Milieu
t.a.v. directie AWW
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Datum
2 februari 2013

ons kenmerk
65949 IP

contactpersoon

bijlage(n)
1

uw kenmerk
-

Betreft
Overdracht Muskusrattenbestrij-
ding

Geachte Minister,

Per juli 2011 hebben de waterschappen de uitvoering van de muskusrattenbestrijding volledig overgenomen van de provincies. De overdracht is zowel in het Bestuursakkoord Water als de 'Spoedwet 100 miljoen' geregeld. Het aandeel van de muskusrattenbestrijding bedroeg 18 van deze 100 miljoen.

In deze spoedwet is een bepaling opgenomen dat de Minister van Infrastructuur en Milieu binnen vijftien maanden na de inwerkingtreding van deze wet aan de Staten-Generaal een verslag zendt over de doeltreffendheid en effecten van deze wet in de praktijk. Het Ministerie heeft hiervoor vijf vragen gesteld aan de Unie van Waterschappen. Hierbij ontvangt u de antwoorden op deze vragen. Ik hoop u hiermee van dienst te zijn geweest.

Evaluatie overdracht muskusrattenbestrijding

De volgende onderzoeksvragen zijn door het ministerie van I&M gesteld:

1. Hoe zijn waterschappen en provincies omgegaan met de overdracht?
2. Welke veranderingen zijn in de praktijk zichtbaar als gevolg van de overdracht?
3. Tegen welke problemen werd aangelopen en zijn deze opgelost?
4. Op welke onderdelen heeft de (organisatie van de) bestrijding gewonnen of verloren aan doeltreffendheid en effectiviteit en waarom?
5. Zijn er nog overige opmerkingen in dit verband?

1. Hoe zijn waterschappen en provincies omgegaan met de overdracht?

In een groot gedeelte van Nederland werd de bestrijding al uitgevoerd door de waterschappen, zij hadden de taak al eerder gedelegeerd gekregen van de provincies. Alleen in Noord- en Zuid-Holland en in Groningen werd de muskusratbestrijding nog door de provincie uitgevoerd. Voor de overdracht van de bestrijdingstaak van de provincies naar de waterschappen zijn twee projectorganisaties actief geweest: één in Groningen en één in Noord- en Zuid-Holland. Er zijn nu 8 bestrijdingsorganisaties in Nederland die de muskus- en beverratbestrijdingstaak uitvoeren voor alle waterschappen.

Groningen

De overdracht is in opdracht van de stuurgroep (bestaande uit de secretarisdirecteuren van de beide waterschappen en van de provincie) voorbereid door de projectgroep. De projectgroep bestond uit de afdelingshoofden van de beide waterschappen en de provincie, beleidsmedewerkers van de provincie, personeelsfunctionarissen van de waterschappen en de regionaal coördinator muskus- en beverratbestrijding Noord Oost Nederland. Betrokken partijen hebben de overdracht begeleid en de wederzijdse wensen zijn gerespecteerd. Discussies gingen over de over te nemen medewerkers, de werklocaties en de wijze waarop deze overgenomen werden. De medewerkers zijn per 1 oktober 2011 in dienst getreden bij de waterschappen.

Noord- en Zuid-Holland

De waterschappen in Noord- en Zuid-Holland hebben in de tweede helft van 2010 in goed overleg bestuurlijke overeenstemming bereikt dat de muskus- en beverratbestrijding uiterlijk 1 januari 2012 zou worden ondergebracht bij de bestaande bestrijdingsorganisaties van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en Waterschap Rivierenland.

De overdracht van de muskusrattenbestrijdingstaken naar de waterschappen vroeg om grote zorgvuldigheid, omdat deze een aanzienlijke impact voor alle partijen had in vooral personele, organisatorische en financiële zin. Dit betekende dat op het moment dat de gewijzigde Waterwet inwerking trad (1 juli 2011) de feitelijke uitvoering van de muskus- en beverratbestrijding nog niet door de Noord- en Zuid-Hollandse waterschappen kon plaatsvinden. De provincies hebben in deze overgangsfase de muskusrattenbestrijding op verzoek van de waterschappen aangestuurd. Hiertoe zijn tussen de provincies en de waterschappen overeenkomsten afgesloten.

Het overdrachtsproces van de provincies naar de waterschappen kende twee sporen, te weten:

- Spoor 1: De periode tussen de inwerkingtreding van de Waterwet en de effectuering van het samenwerkingsmodel van de waterschappen. De overgekomen medewerkers waren in deze periode in dienst van de individuele waterschappen;
- Spoor 2: De definitieve situatie, die is ingegaan na effectuering van de samenwerking tussen de waterschappen. De betrokken medewerkers traden toen in dienst bij Waterschap Rivierenland of Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden.



2. Welke veranderingen zijn in de praktijk zichtbaar als gevolg van de overdracht?

Groningen

Het bestrijden van de muskus- en beverrat maakt nu onderdeel uit van de waterbeheer- en veiligheidstaken van de waterschappen. Veranderingen zijn dat:

- De schade door muskusratten in relatie gebracht wordt met kadeproblemen;
- De medewerkers effectief samenwerken;
- Er aantoonbaar meer muskusratten gevangen worden.

Er wordt nu gewerkt conform een uniforme bestrijdingscyclus voor alle zes waterschappen in het samenwerkingsverband Noord-Oost Nederland. De inzet van velduren geschiedt op basis van vangplannen waarin concreet wordt aangegeven waar en wanneer er ureninzet dient plaats te vinden. Er is een duidelijke structuur aangebracht in de werkwijze en men werkt resultaatgericht.

Noord- en Zuid-Holland

Per 1 januari 2012 hebben de bestaande bestrijdingsorganisaties van Waterschap Rivierenland en Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden de aansturing van de muskusratbestrijders overgenomen van de provincies Noord- en Zuid-Holland die vanaf 1 juli 2011 bij de waterschappen in dienst waren gekomen. Dit vooruitlopend op de definitieve personele overdracht naar Waterschap Rivierenland en Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden als uitvloeisel van de tussen de betrokken waterschappen opgerichte nieuwe samenwerkingsverbanden per 1 juli 2012. Naast een nieuw afdelingshoofd en in een aantal gevallen een nieuw onderkomen als steunpunt is er voor de betrokken medewerkers nog niet veel gewijzigd omdat de definitieve organisaties pas formeel per 1 juli 2012 van start is gegaan. Oorzaak hiervan waren de onderhandelingen met de vakbonden die aanzienlijk langer geduurd hebben dan in eerste instantie werd voorzien.

3. Tegen welke problemen werd aangelopen en zijn deze opgelost?

Groningen

De aangetroffen veldsituatie in Groningen was zorgelijk: de gebieden waren niet ingericht conform de landelijk afgesproken regels en werden niet structureel bewerkt, er waren geen bestrijdings- en speurplannen, de in de bestrijding gehanteerde succesvol gebleken bestrijdingscyclus werd niet gevolgd, vangmiddelen bleken niet te voldoen en er waren vanggebieden onbezet. Deze punten zijn grotendeels opgelost.

Noord- en Zuid-Holland

Voor de medewerkers betekende de overdracht dat zij hun taak volgden en overgingen naar het waterschap waar zij hun werkzaamheden uitvoerden. Als de waterschappen hierover geen nadere afspraken hadden gemaakt, betekende de uitvoering van het wetsvoorstel een versnippering van de bestrijdingsorganisatie. De wetgever had echter als randvoorwaarde gesteld dat geen versnippering mocht plaatsvinden (Waterwet 3.4) en dat daar waar mogelijk wordt aangekoerst op schaalvergroting.

In Noord- en Zuid-Holland is aangekoerst op schaalvergroting. Dit betekende dat over de rechtspositionele aspecten van de medewerkers, in overleg met de vakorganisaties, afspraken moesten worden gemaakt. Het door de Tweede Kamer aangenomen amendement, waarin werd bepaald dat tegelijk met de inwerkingtreding van de Waterwet de provinciale muskus- en beverratvangsters van rechtswege in dienst komen van de waterschappen met behoud van hun provinciale rechtspositieregeling, heeft er toe geleid dat in het eerder genoemde tweede spoor niet geharmoniseerd kon worden. De waterschappen worden nu geconfronteerd met het bijhouden van zowel de provinciale rechtspositie als de arbeidsvoorwaarden van de waterschappen.



4. Op welke onderdelen heeft de (organisatie van de) bestrijding gewonnen of verloren aan doeltreffendheid en effectiviteit en waarom?

Groningen

De vangsten in de provincie Groningen zijn sinds de overdracht ruim 60% hoger dan in de voorgaande jaren. Er zal de komende jaren veel extra inzet nodig zijn om de situatie onder controle te gaan krijgen. Dit betekent dat de waterschappen door de overdracht met een grote kostenpost geconfronteerd worden.

Bij de beverratbestrijding bleek dat het gebied vanaf Ter Apel tot aan de Dollard langs de grens met Duitsland reeds een langere periode niet correct en volledig bewerkt was. In 2011 zijn er door de provincie geen vangsten gerealiseerd. Eind 2011 is er door de landelijke adviesgroep beverratten advies uitgebracht over de bezetting en inrichting van het gebied.

Er is een "5 jaren vangplan" gemaakt waarbij, middels structurele grootschalige bestrijdingsacties en extra inzet in besmette gebieden, volgens het principe "van schoon naar vuil" getracht wordt om alle gebieden eind 2017 onder controle te hebben.

Er worden grootschalige vangacties georganiseerd waarbij alle bestrijders van de 6 samenwerkende waterschappen (bestrijdingsorganisatie NoordOost) gezamenlijk in een beperkt aantal vanggebieden speuren naar muskusratten. Dergelijke acties zullen de komende jaren regelmatig herhaald moeten worden om de hoge populatie onder controle te krijgen.

Duidelijk is te constateren dat de waterschappen "uitvoeringsorganisaties" zijn die deze werkzaamheden goed en efficiënt kunnen uitvoeren. De bestrijdingswerkzaamheden passen goed binnen de werkzaamheden van de waterschappen, een combinatie met andere waterschapswerkzaamheden zal op termijn goed mogelijk zijn. Op deze wijze zal op doeltreffendheid en effectiviteit grote vooruitgang worden geboekt.

Door de waterschappen wordt veel energie gestoken in het professionaliseren van de bestrijding, de implementatie van de in Overijssel en Drenthe gehanteerde bestrijdingscyclus, het werken aan het onderling vertrouwen en de personele problemen. Eerst zal echter de uit de hand gelopen situatie van de hoge populatie moeten worden opgelost. Het wegwerken van deze achterstand kost veel energie, tijd en geld.

Noord- en Zuid-Holland

De meerwaarde van de samenwerking, waardoor een grootschalige bestrijdingsorganisatie ontstaat, ligt vooral op het vlak van efficiency. Naast de meerwaarde op het vlak van kennisontwikkeling en innovatie (ten aanzien van vangmiddelen) ontstaat meerwaarde doordat:

- Er zich minder afstemmingsinspanningen voordoen in een grotere organisatie;
- De bestrijding op grootschalig populatieniveau kan plaatsvinden (minder randeffecten langs grenzen met naastgelegen organisaties);
- De organisatie minder kwetsbaar is en bestrijders in een groot gebied flexibel inzetbaar zijn;
- Een efficiënte inzet van mensen en middelen mogelijk is;
- De overhead beperkt kan blijven;
- Samenwerking leidt bij juiste aansturing tot meer kwaliteit (mensen leren van elkaar).

Aangezien de kosten van de bestrijding voornamelijk bepaald worden door de formatiekosten wordt de toekomstige doelmatigheidswinst vooral bepaald door de benodigde formatie. De benodigde formatie wordt weer bepaald door de omvang van de te bestrijden populatie. In de bestrijding wordt daarvan een indruk verkregen door naar de vangsten te kijken. De vangstontwikkeling is dus belangrijk. Zowel Muskusrattenbeheer Rivierenland als De Stichtse Rijnlanden streven naar 0,15 vangsten per kilometer watergang. Het doel is deze norm in 2015 te halen. Als het lukt deze norm vast te houden moet het mogelijk zijn de formatie te reduceren.



Bij de samenwerkende waterschappen in de muskusrattenbeheerorganisaties is het ten opzichte van de provincie beter mogelijk om beleid uit te voeren over instroom, doorstroom en uitstroom van bestrijdingsmedewerkers. Gezamenlijk hebben de samenwerkende waterschappen een breder scala aan werkzaamheden in de uitvoerende sfeer en is het mogelijk vacatures intern voor elkaar open te stellen.

5. Zijn er nog overige opmerkingen in dit verband?

Een reorganisatie, fusie of overdracht heeft invloed op de prestaties in het veld, zowel op de motivatie en de aansturing als op de vangstresultaten. Bij muskus- en beverrattenbeheer zijn die niet direct zichtbaar, effecten worden pas na een jaar c.q. in de jaren daarna zichtbaar in de toename van de populatie. In Groningen zijn de effecten het meest evident geweest, maar ook in Noord-Holland en Zuid-Holland zijn er effecten merkbaar. Wanneer de nieuwe samenwerkingsverbanden de resultaten weten te stabiliseren is dat een goed resultaat. De positieve effecten van de overdracht zijn in de komende jaren te verwezenlijken wanneer de organisaties zonder verdere drastische ingrepen of maatregelen hun taak kunnen uitvoeren.

Symposium preventieve maatregelen tegen graverij

Op 12 november 2012 is in samenwerking met Stowa en Waterschap Rivierenland een symposium georganiseerd over 'preventieve middelen tegen graverij in waterkeringen'. Doelgroepen voor dit symposium zijn bestuurders en beleidsmedewerkers die zich met waterkeringen bezig houden. Het symposium is een voortvloeisel uit de brief van 18 februari 2011 van de staatssecretaris aan de Unie van Waterschappen. Onder andere de Partij voor de Dieren hield een inleiding tijdens dit symposium.

Start veldproef Muskusratten

In januari 2013 zijn de waterschappen gestart met een veldproef waarin op praktisch vlak kennis over de populatieontwikkeling van muskusratten wordt verzameld bij verschillende wijzen van bestrijden. De proef wordt uitgevoerd door de Unie van Waterschappen en alle waterschappen met ondersteuning van een ecologisch onderzoeksbureau. Aanleiding voor deze veldproef is de maatschappelijke wens vanuit zowel de waterschappen als de dierenwelzijnsorganisaties om inzicht te krijgen in de ontwikkelingen van populaties muskusratten onder verschillende scenario's van beheer zonder negatieve effecten op de waterveiligheid.